

УДК 332
ББК 65.28

НАЗАРИЯИ ИҚТИСОДИЁТИ САБЗ: ЧИХАТҲОИ АСОСӢ ВА ДУРНАМОИ ОН *Алиҷонова Сурайё Абдушукуровна, н.и.и., дотсенти кафедраи назарияи иқтисодии ДДҲБСТ (Тоҷикистон, Хучанд)*

ТЕОРИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ: ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ *Алидҷанова Сурайё Абдушукуровна, к.э.н., доцент кафедры экономической теории ТГУПБП (Таджикистан, Худжанд)*

THE THEORY OF GREEN ECONOMY: BASIC ASPECTS AND PERSPECTIVES *Alidjanova Surayo Abdushukurovna, candidate of the sciences of economics, Associate Professor of the department of the theory of economics under the TSULBP (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: sura14@mail.ru*

Калидвожаҳо: иқтисодиёти сабз, иқтисодиёти қаҳвагӣ, қараёни ҷаҳонишавӣ ва идустириализатсияшавӣ, муаммоҳои глобалӣ, энергияи алтернативӣ, харобишавии захираҳои табиӣ, бӯҳрони экологӣ.

Ҷанбаҳои умумии концепсияҳо ва таърифҳои иқтисодиёти “сабз”, ки як қатор ташиқлотҳои байналхалқӣ пешниҳод кардаанд, баррасӣ шудааст. Таҳлилҳо собит менамоянд, ки дар шароити таҳвил ёфтани раванди ҷаҳонишавӣ ва идустириализатсияи иқтисодиёти ҷаҳонӣ коҳиши захираҳои барқарорнашаванда ба миён меояд. Муайян карда шудааст, ки иқтисодиёти “қаҳвагӣ” ба харобишавии захираҳо оварда расонидааст. Истифодаи сӯзишворихӯи гуногун боиси ифлосшавии ҷиддии муҳити зист ва бӯҳрони экологӣ гардидааст. Муҳимияти ҳалли муаммоҳои глобалӣ ва ҷустуҷӯи сарчашмаҳои алтернативии энергия, ки бо харобишавии захираҳои табиӣ алоқаманданд, дар замони муосир дарёфти шароитҳои оптималии тараққиёти иқтисодиро дар асоси тамсилаҳои нав талаб мекунад, ки ба ин тамсила иқтисодиёти сабз мисол шуда метавонад.

Ключевые слова: зелёная экономика, коричневая экономика, процесс глобализации и индустриализации, глобальные проблемы, альтернативная энергия, истощение природных ресурсов, экологический кризис

Рассматриваются общие аспекты концепций и определений зеленой экономики, которые предлагает ряд международных организаций. Анализ показал, что в условиях усиления процесса глобализации и индустриализации мировой экономики происходит истощение невозобновляемых ресурсов. Определено, что коричневая экономика привела к истощению ресурсов, а использование разнообразных видов топлива привело к загрязнению окружающей среды и к экологическому кризису. Важность решения глобальных проблем и поиска альтернативных источников энергии, которые связаны с истощением природных ресурсов, требуют нахождения оптимальных условий для экономического развития на основе новых моделей, к которым относится и модель зелёной экономики.

Key-words: “green” economy, “brown” economy, the process of globalization and industria-

lization, global problems, alternative energy, exhaustion of natural resources, ecology crisis

The article dwells on general aspects of conception and definitions in reference to “green” economy suggested by a number of international organizations. The analysis has shown that under the conditions of the intensified process of globalization and industrialization of world economy exhaustion of non-resumed resources takes place. It is determined that “brown” economy has resulted into exhaustion of resources and utilization of various kinds of fuel has poured into environmental pollution and ecology crisis. The importance of a solution beset with global problems and a search of alternative power sources connected with exhaustion of natural resources requires to find optimal conditions for economic development on the basis of new models; the model of “green” economy being pertained to the latters.

Бӯҳрони молиявии соли 2008 ҳамаро нисбат ба тамсилаи муқаррарии «қаҳвагӣ»-и рушди иқтисод бештар дилсард кард, ки он ба харобшавии захираҳо ва истифодаи сӯзишвории маъданӣ асос ёфта буд ва ин ҳолат боиси ифлосшавии ҷиддии муҳити зист ва бӯҳрони экологӣ гардид.

Ҷустуҷӯи сарчашмаҳои алтернативии энергия ва муҳимияти ҳалли муаммоҳои глобалӣ, ки бо харобшавии захираҳои табиӣ алоқаманданд, дар замони муосир дарёфти шароитҳои оптималии тараққиёти иқтисодиро дар асоси тамсилаҳои нав талаб мекунад. Ба ин гуфтаҳо тамсилаи иқтисодиёти сабз мисол шуда метавонад. Дар муқоиса ба иқтисодиёти анъанавӣ, иқтисодиёти сабз истифодаи ҳаматарафаи захираҳои табииро баҳри афзунгардонии ММД дар назар дорад. Бо ибораи дигар, иқтисодиёти сабз гузариш аз истифодаи сарчашмаҳои энергияи анъанавӣ ба сарчашмаҳои аз ҷиҳати экологӣ тоза ва барқароршаванда мебошад.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки захираҳои энергетикӣ барқарорнашаванда ва аз ҷиҳати экологӣ ғайрисамаранок рӯ ба коҳиш ниҳодаанд, бинобар ин дар давраи муосири тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ дар нашрияҳои расмӣ ва даврӣ мафҳуми иқтисодиёти сабз беш аз пеш васеъ мавриди истифода қарор мегирад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналхалқӣ барои густариши ҳадафҳои иқтисодиёти сабз саҳми арзанда гузошта истодааст. Муҳимият ва зарурати гузариш ба иқтисодиёти сабзро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон аз минбарҳои байналмилалӣ чандин маротиба иброз кардаанд. Аз ҷумла дар Конференсияи СММ “Рио+20” оид ба рушди устувор дар Рио-де –Жанейро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин қайд карданд: “Истифодаи самаранок ва эҳтиёткоронаи захираҳои табиӣ, ки таркиби асосии иқтисодиёти сабз мебошад, инкишофи соҳаҳои иҷтимоӣ ва ҳифзи экосистемаҳо, ташкили механизмҳои дурусти идоракунии ва дастгирии муҳити бозорӣ чун як қисми самти ислоҳот дар Тоҷикистон баромад мекунад, ки ба мақсадҳои рушди устувор мутобиқи Декларатсияи Ҳазорсолаи СММ нигаронида шудааст” [1].

Инчунин дар паёми навбатии худ Президенти кишварамон оид ба ин масъала чунин иброз намуданд: “Вобаста ба масъалаҳои рушди энергетика мехоҳам таъкид намоям, ки истифодаи иқтидорҳои бузурги гидроэнергетикӣ Тоҷикистон барои таъмин намудани кишварҳои минтақа бо нерӯи барқии аз лиҳози экологӣ тоза- яке аз асосҳои рушди “иқтисоди сабз”- метавонад ба кам гардидани партовҳои гази карбон ба атмосфера мусоидати ҷиддӣ намояд” [5].

Дар адабиёти иқтисодӣ моҳияти иқтисодиёти сабз аз якҷанд нуқтаи назар муайян карда мешавад. Дар ин чода ба концепсияҳои олимони хориҷӣ диққат додан зарур аст. Инкишофи афкори иқтисодиёти сабз ва рушди иқтисодии ба он асосёфта бори нахуст аз тарафи муаллифи концепсияи ММД Саймон Кузнетс соли 1934 дар Конгресси ИМА чунин ироа шуда буд: “Сатҳи некӯаҳоли танҳо бо даромади милли муайян карда намешавад. Дар ҳолати муосир ба чунин таркибҳои муҳими ММД ба монанди рушди устувор, сармояи табиӣ ва вазъи экологӣ дар мамлакат аҳамият додан лозим аст”. Аз ин чо бар меояд, ки зарурати маънидокунии иқтисодиёти сабз ва рушди “сабз” дар ибтидои асри 20 ба миён омада буд.

Коршиносони СММ оид ба муҳити зист зери мафҳуми иқтисодиёти сабз чунин фаъолияти хоҷагидориро дар назар доранд, ки сатҳи некӯаҳолии миллатро баланд бардошта, баробарии иҷтимоиро таъмин мегардонад ва айни замон ба кам кардани хавфи экологӣ ва аз байн бурдани касри экологӣ имконият медиҳад. Соли 2012 дар конференси UNCSД «Рио+20», ки ба рафъи камбизоатӣ ва назарияи рушди устувор бахшида шуда буд, тавсифи зерини моҳияти иқтисодиёти сабз пешниҳод гардид:

1. Иқтисодиёти сабз яке аз олатҳои самараноки аз байн бурдани қашшоқӣ ва таъминоти рушди устувор мебошад. Аз ҳисоби иқтисодиёти сабз баланд бардоштани ҳамгирии иҷтимоӣ, шуғли аҳоли, амалӣ намудани низоми экологӣ, ки ба рушду тараққиёти некӯаҳолии иқтисодӣ оварда мерасонад, ноил гаштан мумкин аст.

2. Иқтисодиёти сабз ба истифодаи самаранок ва ҳадди аксари захираҳои табиӣ имкон медиҳад, ки дар навбати худ ба баланд бардоштани даромади аҳоли ва пешгирии оқибатҳои манфии истеҳсолот шароит фароҳам меорад [4].

Дар сомонаи агентии Аврупо оид ба муҳити зист (ЕЕА) қайд карда шудааст, ки иқтисодиёти сабз ҳифзи низоми экологӣ ва ҳамзамон сатҳи зарурии қоньгардонии миллатро бо маводи хӯрока, энергия, воситаҳои истеҳсолот таъмин мекунад.

Ҷиҳатҳои асосии моҳияти иқтисодиёти сабзро ба низом дароварда чунин хулосабарорӣ кардан мумкин аст, ки иқтисодиёти сабз иқтисодиётест, ки хавфҳои экологиро ба таври назаррас кам намуда, рушди иқтисодиро таъмин менамояд; некӯаҳолии аҳолиро баланд мегардонад, захираҳои табиӣ ва энергетикиро оқилона ва самаранок истифода мебарад, партови гази карбонро кам мекунад.

Хуллас, ба иқтисодиёти сабз ҳамон намуди фаъолияти хоҷагидорӣ дохил мешавад, ки баробари модернизатсия ва баландбардории самаранокии истеҳсолот, ба беҳтар намудани сифати ҳаёт ва муҳити зист мусоидат менамояд.

Иқтисодиёти сабз иқтисодиётест, ки дар он мафҳуми арзиши мубодилавӣ бо истилоҳи арзиши истеъмоли иваз карда мешавад. Дар ин чо суҳан дар навбати аввал оид ба сифат меравад, на миқдор. Дар концепсияҳои стандартии иқтисодиёти капиталистӣ моҳияти боигарӣ ҳама вақт бо ғункунии пул ва неъматҳои моддӣ алоқаманд буд. Ҳама гуна арзиши истеъмоли аҳамияти дуҷуминдараҷа дошт ва воситаи ҳаракат ба мақсади асосӣ ғункунии пул ва неъматҳои моддӣ ба шумор мерафт. Ҷаҳони баъдииндустриалии муосир дар навбати аввал сифати иқтисодиётро талаб мекунад, ки дар он пул нақши ҳалқунандаро намебозад. Иқтисодиёти сабз ба қоньгардонии эҳтиёҷоти одамон бо назардошти алоқамандӣ бо муҳити зист тавачҷӯх менамояд [3].

Дар замони ҳозира сиёсати монетарияу фискалӣ ва танзими давлатӣ наметавонанд низоми иқтисодии оқилонаро ба роҳ монанд.

Иқтисодиёти сабз рушди устувори экологии кишоварзӣ, истеҳсолоти саноати

сабз, энергияи алтернативиро пешбинӣ мекунад, ки ин тамсила ба тамсилаи ҳозираи рушди иқтисодӣ, ки аслан харобовараст, муқобил мебошад.

Иқтисодиёти сабз на танҳо тағйироти муҳити зистро дар назар дорад, инчунин дигаргунии экологӣ, инкишофи шахсии инсон ва васеъшавии демократияро талаб мекунад. Бинобар ин дар концепсияи иқтисодиёти сабз дигаргуншавии иҷтимоию экологӣ ҳамрадиқ мебошанд. Дар концепсияи тараққиёти мазкур ба бахши хусусӣ ё ҷамъиятӣ ягон хел афзалият дода намешавад. Муқаррар карда мешавад, ки ҳар ду бахш бояд чунин дигаргун гардонидани шаванд, ки бозорҳо ба арзишҳои иҷтимоию экологӣ нигаронидани шуда, давлат бошад бо мақсади воридсозии тағйиротҳои инноватсионӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ зич ҳамкорӣ намояд.

Ба ин мақсад бояд чараёнҳои иқтисодии нав ба нақша гирифта, қоидаҳои нави иқтисодӣ тартиб дода шаванд, ки ба хавасмандгардонии рафтори экологӣ ва барои ба ҳаёти ҳаррӯзаи иқтисодӣ дохил шудани он такон бахшад. Давлат бояд дар ин ҳолат ҳамчун шарик баромад намояд. Инчунин иқтисодиёти сабз ба паст намудани сатҳи камбизоатӣ имконият фароҳам меорад. Байни бартараф кардани камбизоатӣ ва идоракунии оқилонаи захираҳои табиӣ ва низоми экологӣ алоқамандии рости мавҷуд аст, зеро ки табақаҳои камбизоати аҳоли аз афзоиши сармои табиӣ бурд мекунанд. Идоракунии самараноки ин низомҳо барои давлатҳои даромадашон паст аҳамияти хоса дорад, ки мол ва хизматҳои низоми экологӣ сарчашмаи муҳими мавҷудияти аҳолии камбизоат мебошанд.

Дар назарияи иқтисодиёти сабз якҷанд принципҳои баҳамалоқамандро чудо менамоянд, ки ҷабҳаҳои калидии ин назарияро дар бар мегиранд:

Принсипи устуворӣ. Иқтисодиёти сабз яке аз воситаҳои таъминоти рушди устувор аст. Иқтисодиёти сабз аз муҳити зисти солим вобаста аст ва барои таъмини некӯаҳолии ҳамагон ҳаракат мекунад. Ин намуди иқтисодиёт тамоми мақсадҳои рушди устуворро (экологӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ) дар бар мегирад ва стратегҳои гуногунро барои ноил шудан ба натиҷаҳои беҳтарин дар ин се самт коркард менамояд.

Принсипи боадолатӣ. Иқтисодиёти сабз адолатнокӣ ва баробариро байни мамлакатҳо ва наслҳо дастгирӣ менамояд. Он ба риояи ҳуқуқҳои инсон ва рангорангии фарҳангӣ, баробарии гендерӣ мусоидат менамояд.

Принсипи афзалиятнокӣ. Иқтисодиёти сабз некӯаҳолии ҳамагонро таъмин намунада, ба паст шудани сатҳи камбизоатӣ мусоидат менамояд. Он сатҳи баланди инкишофи инсонро дар ҳамаи мамлакатҳо таъмин менамояд, бехатарии озуқаворӣ ва дастрасии умумиро ба хизматрасониҳои асосӣ дар соҳаи тандурустӣ, маориф, санитарияи гигиенӣ, таъминоти обӣ, энергия ва ғайраҳо таъмин мекунад.

Принсипи сайёраи солим. Иқтисодиёти сабз гуногунии биологӣ талафшударо барқарор менамояд, ба низомҳои табиӣ сармоягузорӣ мекунад ва аз байн рафта истодаашонро барқарор месозад. Чунин иқтисодиёт ҷаҳорҷӯбаи сарҳадҳои экологиро вайрон намекунад ва аз ин ҷаҳорҷӯба намебарояд ва ҳамаро ўҳдадор менамояд, ки дар ин ҷаҳорҷӯба ҳамкорӣ намоянд. Истифодаи самаранок ва оқилонаи захираҳои табиӣ, аз ҷумла об, газӣ табиӣ ва канданиҳои фойданокро барои наслҳои оянда зерӣ хатар нагузошта таъмин менамояд.

Иқтисодиёти сабз таъсироти иқтисодии технологияҳои нав ва инноватсияҳоро то оғози истифодаи онҳо баҳо медиҳад, оқибатҳои экологӣ сиёсати иқтисодиро арзёбӣ мекунад. Барои дарёфти ҳалли масъалаҳои иқтисодӣ бо манфиати бештар ба одамон

ва нисбатан харобовар ба муҳити зист кӯшиш ба харч медиҳад. Инчунин ба пойдор намудани мувозинати байни муносибатҳои экологӣ ва иҷтимоӣ мусоидат менамояд.

Принсипи самаранокӣ ва кифоягӣ. Иқтисодиёти сабз принсипи “ифлоскунанда пардохт менамояд”-ро амалӣ мегардонад ва ба истифодаи самаранокӣ оптималии захираҳои ҳаракат мекунад. Он ба инноватсияи иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва экологӣ мусоидат менамояд.

Принсипи бартарии арзиши истеъмоли ва сифат. Ин принсипи бунёдии иқтисодиёти сабз мебошад, ки ба истеъмоликунандагони ниҳой ва муҳити зист нигаронида шудааст. Материя воситаи қонеъгардонии танҳо эҳтиёҷоти аслии мебошад. Пул бояд ба ҳолати пештараи худ баргардад, яъне вақте ки пул на воситаи андӯхт, балки василаи сабукгардонии мубодилаи молӣ бошад.

Партов бояд ба истеъмолот баробар карда шаванд. Дар табиат партов вучуд надорад ва хотимаи як ҷараён ин пайдоиши ҷараёни дигар мебошад. Ин принсип на танҳо сатҳи баланди ташкилӣ, балки имконияти дар оянда истифодабарии маҳсулоти дуо-миндараҷаи истеҳсолотро пешбинӣ мекунад.

Концепсияҳои иқтисодиёти сабз:

- дастгирии давлатӣ ва сармоягузори хусусӣ барои паҳн намудани донишҳо, амалисозии ташаббусҳо, тавлиди технологияҳо ва истеҳсолоте, ки ба кам кардани хоричшавии гази карбон ва ифлосшавии муҳити зист мусоидат мекунад;

- ба вучуд омадани бахшҳои иқтисодиёти сабз, ҷойҳои кории сабз дар асоси технологияҳои сабз, коркарди такрорӣ партов, кам кардани истеъмоли барқ ё истифодаи энергияи алтернативӣ;

- истифодаи нисбатан амиқи ашёи хом боиси паст шудани арзиши аслии истеҳсоли маҳсулоти сабз ва афзун шудани фоида дар истеҳсолоти сабз дар муқоиса бо истеҳсолоти анъанавӣ гашта, имконияти муқаррар намудани музди кории нисбатан баландтарро пешбинӣ мекунад. Дар натиҷа, гузариши захираҳои меҳнатӣ ба бахшҳои сабзи иқтисодиёт аз ҷиҳати иҷтимоӣ ҳавасманд гардида, сатҳи камбизоатиро паст мекунад;

- баланд бардоштани истифодаи самаранокӣ энергия, ки коҳиши зарурати истифодаи маводи сӯзишворӣ ва ихтисори хоричшавии гази карбон мегардад. Ин шарт барои худбарқарорсозии захираҳои табиӣ муҳим аст.

- баланд бардоштани самаранокӣ истифодаи захираҳо, ки боиси кам шудани ташаккули партов, коҳиши ифлосшавии муҳити зист мегардад, мавҷудияти устувори ҷунин бахши иқтисодиётро дар як давраи тӯлонӣ таъмин менамояд, сатҳи камбизоатиро паст мекунад.

Чӣ хеле ки аз ин концепсияҳо бар меояд иқтисодиёти сабз дигаргунсозӣ ҷид-диро дар назар дорад, ки онҳо бояд тадриҷӣ бошанд. Дар аввал бояд корхонаҳо ё соҳаҳои пешсаф – муаррифгарони иқтисодиёти сабз пайдо шаванд, ки заминаҳои рушди минбаъдаи онро тайёр намоянд. Айни замон 40 % сармоягузори ҷаҳонӣ ба иқтисодиёти «сабз» рост меояд, 50 % -и онҳо ба сарфаҷӯии энергия ва истифодаи бо-самари энергия равона карда мешаванд. Энергетика на танҳо ба рақобатпазирӣ ва амнияти иқтисодиёт, гармию рӯшноидиҳӣ ба хонадони мо масъул аст, балки ба 50 % -и ихроҷи моддаҳои ифлоскунанда ва 70%-и эмиссияи газҳои парникӣ ҷавобгар мебошад. Дар даҳ соли охир иқтисодии истеҳсолии низомии энергетикӣ кишвар 1520 мегаватт зиёд карда, беш аз 1300 километр хатҳои интиқоли барқи баландшиддат ба ис-

тифода дода шуданд.

Дар солҳои охир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон объекти муҳими инкишофи иқтисодиёти сабз НБО-и Роғун мебошад. Аз оғози бунёди нерӯгоҳи барқии обии “Роғун” аз ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузори 24 миллиард сомонӣ, танҳо соли 2018 3,9 миллиард сомонӣ азхуд карда шудааст ва соли 2019 ба ин мақсад қариб 4 миллиард сомонӣ пешбини гардида, агрегати дуҷуми он ба қор дароварда мешавад. Бунёди нерӯгоҳи “Роғун” имкон медиҳад, ки умри нерӯгоҳи “Норак” садсолаҳо дароз карда шавад. Ин чунин маънӣ дорад, ки ба обанбори “Норак” аз нерӯгоҳи “Роғун” оби таҳшиншудаи соф дохил мегардад ва обанбори “Норак” аз гилу лой пур намешавад.

Барои боз ҳам устувор гардонидани низоми энергетикӣ кишвар қорҳо доир ба татбиқи лоиҳаи минтақавии КАСА-1000 оғоз гардидааст, ки маблағи умумии он қариб 11 миллиард сомонӣ (ҳиссаи Тоҷикистон 3,4 миллиард сомонӣ) буда, соли 2021 ба анҷом расонида мешавад.[5] Тибқи арзёбии соҳмонҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба истеҳсоли нерӯи барқ аз лиҳози экологӣ тоза дар ҷаҳон ҷойи шашумро ишғол мекунад. Баъди ба қор андохтани иқтидорҳои нав, аз ҷумла нерӯгоҳи барқии обии “Роғун” Ҷумҳурии Тоҷикистон аз лиҳози фоидаи истеҳсоли нерӯи барқ аз манбаъҳои таҷдидшаванда дар ҷаҳон ба ҷойи дуҷум ё сеюм мебарояд. Ин ҳаҷми арзандаи Тоҷикистон дар ҳалли яке аз муаммоҳои глобалӣ – кам кардани партови гази карбон ба атмосфера ва коҳиши оқибатҳои манфии гармшавии иқлим хоҳад буд.

Мамлакатҳои мутараққӣ барои гузариш ба иқтисодиёти сабз аллақай тадбирҳои муассир андешида истодаанд. Иқтисодиёти сабз асосан аз шаш самт иборат аст:

➤ **Энергияи барқароршаванда.** Имконияти истифодаи сарчашмаҳои барқароршавандаи энергия дар тамоми ҷаҳон мавҷуд аст. Сарчашмаи энергияи барқароршаванда ба таври назаррас барои экосистема беҳатар аст, оқибатҳои тағйирёбии иқлимро камтар менамояд, инчунин аз ҷиҳати иқтисодӣ фоидаовар аст. Низомҳои энергетикӣ барқароршаванда самараноктар ва арзонтар мебошанд. Ҳиссаи онҳо дар ҳаҷми умумии истеъмоли энергия зиёд мешавад.

➤ **Соҳтмони ва таъминоти барқии устувор.** Соҳтмони сабз ё устувор ҳам қисми иқтисодиёти сабз мебошад. Истифодаи самараноки захираҳо дар марҳилаи бунёди биноҳо ниҳоят муҳим аст.

➤ **Нақлиёти устувор.** Ба ин самт на танҳо ҳуди нақлиёт, балки инфрасохтори он низ дохил мешавад. Низоми нақлиётӣ ба таври назаррас ба муҳити зист таъсир мерасонад, зеро то 25 % истеъмоли ҷаҳонии энергия ва ихроҷи партови гази карбон маҳз ба нақлиёт рост меояд. Қариб 97% партов аз ҳисоби сӯзонидани бевоситаи сӯзишворӣ ба амал меояд. Ҳаҷми партови гази нақлиёт бо суръати тез афзоиш ёфта истодааст. Нақлиёти автомобилӣ яке аз сабабҳои асосии ифлосшавии атмосфера мебошад.

➤ **Идоракунии захираҳои обӣ.** Идоракунии захираҳои обӣ ба қоркард, банақшагирӣ ва паҳнкунии самараноку истифодаи беҳтари захираҳои обӣ равона шудааст.

➤ **Идоракунии партов.** Идоракунии партов қоркард ва бартараф намудани партов, мониторинг ва танзими онро дар бар мегирад. Идоракунии партов барои кам кардани таъсири манфии он ба саломатии инсон ва муҳити зист зарур аст. Агар иқтисодиёти анъанавӣ меҳнат, технология ва захираҳои барои истеҳсоли молҳои ниҳой ва партов муттаҳид намоёнд, иқтисодиёти сабз бояд тамоми партовро ба сикли истеҳсоли, бо таъсири манфии ҳадди ақалл ба табиат баргардонад.

➤ **Идоракунии захираҳои замин ва шаҳрҳои устувор.** Ин самт ҷараёни идораи истифода ва инкишофи захираҳои заминии шаҳрӣ ва дехотро дар назар дорад. Захираҳои заминӣ бо мақсадҳои гуногун истифода бурда мешаванд, ки ба он кишоварзии органикӣ, барқарорсозии ҷангалҳо ва туризми экологӣ дохил мешавад.

Дар ҳалли масъалаҳои марбут ба муҳити зист механизмҳои иқтисодӣ, ки онҳоро инчунин бозорӣ ҳам меноманд, васеъ истифода бурда мешаванд. Дар байни механизмҳои мазкур андозу бочҳои экологӣ нақши муҳим мебозанд. Андоз ё боч аз истеҳсолкунандагон ва истеъмолкунандагон аз рӯи маблағи зарари расонидашуда ситонида мешавад. Механизми дигари иқтисодӣ субсидия мебошад, ки давлат ба истеҳсолкунандагон бо мақсади ҳавасмандгардонии онҳо дар коркард, татбиқ ва истифодаи технологияҳои аз ҷиҳати экологии тоза дар ҷараёни истеҳсолот пешкаш менамояд. Дар самти иқтисодидиёти сабз бештар мамлакатҳои G 20 корбарӣ карда истодаанд, зеро ки 80 % гази карбонро маҳз ҳамин давлатҳо ба атмосфера мепартоянд ва қисми зиёди тағйирёбиҳои иқлимиро ба миён меоранд. Маҳз бар дӯши ҳамин давлатҳо ўҳдадорӣ калон хобидааст ва ояндаи сайёраамон аз ҳамин давлатҳо вобаста аст, лекин саҳми мамлакатҳои рӯ ба тараққикардаистода ҳам дар ин самт зарур мебошад.

Пайнавишт:

1. *Барномаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон дар Конференсияи СММ «Рио+20» оид ба рушди устувор дар Рио-де-Жанейро (Бразилия) // <http://www.news.tj/> (санаи мувоҷиат 31.01.2019)*
2. *Дастури мухтасари омӯзиши самтҳои афзалиятноки рушди иқтисоди сабз дар Тоҷикистон.- Душанбе 2016.-24 с.*
3. *Кучеров А.В., Шибилева О.В. Концепция зеленой экономики: основные положения и перспективы развития //Ежемесячный научный журнал «Молодой учёный». -126с.*
4. *Маводҳои конференсияи СММ оид ба рушди устувор "Рио+20"//22.06.2012 // <http://greenlight-int.org/events/2012/>. (санаи мувоҷиат 11.02.2019)*
5. *Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 26.12.2018. www.president.tj (санаи мувоҷиат 11.02.2019)*
6. *Зеленая экономика: здравоохранение / United Nations Environmental Programme: Green Economy // <http://www.unep.org/greeneconomy/> (санаи мувоҷиат 31.01.2019)*

Reference Literature:

1. *The Speech of Tajikistan Republic President Emomali Rahmon at “Rio+20” UNO Conference on Sustainable Development in Rio de Janeiro (Brazil) // <http://www.news.tj/>. (Date of appeal: 31.01.2019)*
2. *Brief Guidance on Studying Priority Directions of Green Economy Development in Tajikistan. – Dushanbe, 2016. – 24 pp.*
3. *Kuchеров A.V., Shibileva O.V. Conception of “Green” Economy: Principal Journal “Young Scientist”. – p. 126.*
4. *Materials of “Rio+20” UNO Conference on Sustainable Development // 22. 06.2012 // <http://greenlight-int.org/events/2012/>. (Date of appeal: 11.02.2019).*
5. *The Message of Tajikistan Republic President to Tajikistan Republic Majlisi Oli (Supreme Council) from 26.12.2018 // <http://www.president.tj> (Date of appeal: 11.02.2019)*
6. *Green Economy: Health Service // United Nations Environmental Programme: Green Economy // <http://www.unep.org/greeneconomy/> (Date of appeal: 31.01.2019).*